

Lausunto

27.08.2021

Asia: VN/2434/2018

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta sekä siihen liittyviksi laeiksi.

Erityisesti: 2 § Soveltamisala. Miten arvioitte esitettyä soveltamisalaa? Puuttuuko mielestänne jokin keskeinen lainsäädännön ala soveltamisalasta? Mikä? Perustelkaa mielipiteenne.

Uuden kansallisen lain soveltamisalasta ehdotetaan säädettävän niin, että lakitekstissä viitataan lain liitteeseen, jossa luetellaan ne Euroopan unionin asetukset ja kansalliset lait, joihin uutta lakia sovelletaan. On tarkoituksenmukaista, että lain soveltamisala säädetään kansallisessa laissa lähelle direktiivin soveltamisalaa. Kansallisten lakien luetteleminen liitteessä on perusteltua selkeyden vuoksi, mutta listaamiseen liittyyne haasteita esimerkiksi tahattomien aukkojen tai muutosten ylläpidon vuoksi.

Espoossa on näin ollen herännyt kysymyksenä se, muodostuuko soveltamisalasta tällä tavoin tosiasiallisesti tarpeeksi laaja, saati sittenkään tarpeeksi selkeä. Toisaalta lain soveltamisala on todettu vähimmäisvaatimukseksi; ja käytännön tasolla ilmoitusjärjestelmä on luotava niin, että ilmoittajien ei tarvitse osata arvioida sitä, kuuluuko heidän tietoonsa tullut epäily väärinkäytöksestä esitetyn 2 §:n mukaiseen soveltamisalaan. On perusteltua ja käytännössä toimivinta, että kaikki ilmoittajat saavat saman prosessin kautta suojelua huolimatta siitä, kuuluuko ilmoitus varsinaisen direktiivin alaan.

Espoon kaupungin tarkoitus on perustaa ilmoituskanava, ns. eettinen kanava, johon on mahdollista ilmoittaa kaikki kaupungin eettisiä periaatteita rikkovat tapaukset. Toisin sanoen aikomuksemme on vastaanottaa ilmoituksia laajemmin kuin lain soveltamisala edellyttää. Meidän on tahollamme harkittava, aiheuttaako tämä lisätoimenpidetarpeita suunnitellussa prosessissamme, ja/tai onko asiassa vielä muuta selvitettävää.

Erityisesti: Mikä laki mielestänne puuttuu soveltamisalasta?

-

2 luku Ilmoittajan suojelun yleiset edellytykset ja ilmoittaminen

-

Erityisesti: liittykö toimintanne kannalta sisäisen ilmoituskanavan perustamisvelvollisuuteen ongelmia? Mitä? Perustelkaa mielipiteenne.

Julkisella sektorilla on velvollisuus ottaa käyttöön sisäiset ilmoituskanavat ja -menettelyt. Kanavan perustamiseen teknisenä ratkaisuna ei näkemyksemme mukaan liity erityisiä ongelmia. Tarkoituksemme on perustaa asianmukainen sisäinen kanava intranet-verkkoomme, jolloin se on ensisijaisesti työ- ja virkasuhteessa olevien henkilöiden käytössä.

Erityisesti: liittykö toimintanne kannalta ulkoisen ilmoituskanavan perustamisvelvollisuuteen ongelmia? Mitä? Perustelkaa mielipiteenne.

-

3 luku Sisäisiin ja ulkoihin ilmoituksiin sovellettavat säännökset

Lain 21 §:n mukaan lain tarkoittamia ilmoituksia ”säilytetään ainoastaan niin pitkään kuin se on välttämätöntä ja oikeasuhteista tässä laissa asetettujen vaatimusten tai muiden unionin oikeudessa tai kansallisessa oikeudessa asetettujen vaatimusten noudattamiseksi.” Myöskään lain 24 §:ssä mainitun vastatoimien kiellon osalta ei myöskään ehdoteta säädettäväksi mitään määräaika.

Ilmoitusten säilyttämisen osalta on haastavaa tulkita, kuinka kauan tietojen säilyttämistä voidaan pitää välttämättömänä ja oikeasuhtaisena. Käytännössä tämä ohjaa säilyttämään ilmoituksia ennemmin kauan, kuin lyhyemmän aikaa. Tällöin kuitenkin ilmoituksen tehnyt henkilö voi vedota vastatoimien kieltoon jopa useiden vuosien päästä ilmoituksesta ilman, että ilmoituksella ja henkilölle aiheutuneella seuraamuksella on mitään ajallista yhteyttä keskenään. Ilmoittaja voi väittää joutuneensa vastatoimien kohteeksi hyvinkin kauan aikaa sen jälkeen, kun hän on ilmoituksensa tehnyt, ja jopa tarkoitushakuisesti pyrkiä hyödyntämään aikaulottuvuutta.

Katsomme, että lain 24 §:n 2 momentissa asetettuun todistustaakasäännökseen olisi lisättävä määräaika, jonka kuluessa käännettyä todistustaakkaa sovelletaan. Tämä muodostaisi samalla myös 21 §:n mukaisen säilytysajan ilmoituksille.

Erityisesti: miten arvioisitte tietosuojaan liittyviä kysymyksiä (19 §:n salassapitovelvollisuus ja 20 §:n henkilötietojen käsittely)

Olemme kuulleet Helsingin kyselystä tietosuojavaltuutetulle ja todenneet, että kanavan perustamiseen ja siihen liittyvien tietojen keräämiseen liittyvät lainkohdat eivät ole täysin ongelmattomia muuhun lainsäädäntöön verrattaessa.

4 luku Tietojen julkistaminen

Julkishallinnon organisaatiossamme olemme tottuneet tekemään harkintaa julkisuusperiaatteen ja salassapitovelvollisuuden välillä eri tilanteissa. Uuden lain ao. kohdat vastaavat lähtökohdiltaan sitä, mihin olemme omassa toiminnassamme jo tottuneet: käytännössä henkilöllisyys on salassa pidettävää ja henkilöllisyyden ilmaisemisesta toiselle viranomaiselle on ilmoitettava. Vastaanotettavien ilmoitusten käsittelyssä tulee huomioida tietosuojasääntely ja mm. työelämän tietosuojalainsäädäntö työntekijää koskevien henkilötietojen käsittelyssä.

Lienee kuitenkin odotettavissa, että ilmoituskanavaan sisältyvät ilmoitukset herättävät kiinnostusta mediassa ja kuntalaisten taholta. Olemme keskustelleet alustavasti siitä, tulkitaanko, ja/tai miltä osin ilmoitus tulkitaan viranomaisen asiakirjaksi. Keskeistä on, joutuisimmeko antamaan julkisuuteen tietoja tapauksesta varsinkin käsittelyn ollessa kesken. Tämä voisi osoittautua haitalliseksi sekä selvittämisen onnistumisen että ilmoitushalukkuuden näkökulmasta.

5 luku Suojelutoimenpiteet

-

Erityisesti: miten arvioisitte esitettyä suojelun tasoa, onko se riittävä? Perustelkaa mielipiteenne.

-

6 luku Seuraamukset

-

2. Esitysluonnoksen vaikutusten arviointi/yleiset kommentit

-

2.1 Millaisia vaikutuksia esitetyllä lailla ennakoitte olevan toimintanne?

Lain myötä Espoon kaupungin ja sen tiettyjen tytäryhteisöjen on luotava lain vaatimukset täyttävä ilmoituskanava. Tarkoitus on perustaa pilvipalvelupohjainen sisäinen kanava, jonka kautta pystytään ottamaan vastaan nimettömiä ilmiäntoimia, antamaan palautetta ilmoituksen tekijälle, käsittelemään tapaukset asianmukaisesti sekä seuraamaan ilmoitusten lukumäärää, tyyppiä ja käsittelyn kestoa kokonaisuutena.

Sisäisen ilmoituskanavan perustamisesta seuraa luonnollisesti sekä suoria hankinta- ja ylläpitokustannuksia että hallinnollista taakkaa. Alustavien selvitystemme perusteella nämä kustannukset vaikuttavat kuitenkin varsin maltillisilta.

Katsomme joka tapauksessa, että esitetyllä lailla on myönteisiä vaikutuksia. Ilmoittajien suojele toteutuu ja samalla ilmoittamiseen liittyvät helpommat ja systemaattisemmat käytännöt sekä edesauttavat yhä useampien tapausten selvittämistä, että luovat eettisempää ja vastuullisempaa toimintakulttuuria kansallisesti ja kansainvälisesti.

2.2 Onko esityksessä tunnistettu toimintanne kannalta merkittävät vaikutukset? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

2.3 Ovatko yksityisen sektorin yrityksiin liittyvät vaikutukset tunnistettu riittävästi? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

2.4 Ovatko valtion viranomaisiin liittyvät vaikutukset tunnistettu riittävästi? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

2.5 Ovat kuntiin liittyvät vaikutukset tunnistettu riittävästi? Jos ei, niin mitkä vaikutukset puuttuvat?

-

3. Muut huomiot. Mahdolliset muut huomionne ehdotetusta sääntelystä ja esityksistä.

Lakiesityksestä löytyi muutama teknisluonteinen virhe:

- 8 §:ssä viitataan virheellisesti 5 §:n 2 momentissa 2-7 kohdassa... Pitää olla 6 §:n 2 momentin 2-7 kohdassa.
- 18 §:n 3 momentissa on ilmeisesti tarkoitus viitata lain 12 §:n 2 momenttiin.
- 27 §:ssä viitataan virheellisesti 27 §:n. Pitää olla 24 §:n.

Kattelus Johanna
Espoon kaupunki